СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 207. — Джерзи Сити, Н. Дж., четвер, 6. вересня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 207. — Jersey City, N. J., Thursday, September 6, 1923. — THREE CENTS

ВИГЛЯДИ НА ЗАКІНЧЕННЯ ВУГЛЕВОГО СТРАЙКУ

ГАРИСБУРГ, 4. вересня. — З огляду на почінаючіся завтра наново переговори межи представниками майнерської юнії та представниками властителів копалень твердого вугля обі сторони висказують надію, що сим разом вдасться їм довести до згоди.

З майнерської сторони кажуть, що вони не будуть ставити ніяких перешкод до згоди, як лиш представники властителів згодяться признати майнерам найнизчу заплату в сумі 5 долярів в день. Офіціяльної заяви майнерської юнії в тім згляді не було.

КОНФЕРЕНЦІЯ МАЙНЕРСЬКИХ ПРОВІДНИКІВ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, Па., 4. вересня. — Президенти трох твердовугольних округів майнерської юнії відбули тут нині конференцію з Джаном Лунсом, головою майнерської юнії, щоби рішити, яке становище заняти на завтрішній конференції з представниками властителів копалень.

Догадуються, що становище майнерських провідників не змінилося.

Виїзджаючи на конференцію в Гарисбургу, представник вилксберського округа заявив, що страйк певно не потреває довго.

ВІДГУКИ ЗЕМЛЕТРУСУ В АМЕРИЦІ

НЮ ЙОРК, 4. вересня. — Наслідком землетрусу в Японії на нюйорській біржі спали в курсі бонди японської держави та міські бонди столиці Токіо.

З тої самої причини захиталися теж ціни на такі продукти як шовк, бавовна і другі, в яких виробі Япан грає важну ролю.

Через трясення землі в Японії потерпіли значно американські асекураційні товариства, що обезпечують кораблі. Зате американські огневі асекураційні товариства ніяких шкод не понесли, бо в їх контрактах є точка, яка їх звільняє від плачення відшкодовання за пожар, викликаний трясенням землі.

ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ НА ДОПОМОГУ ЖЕРТВАМ ЗЕМЛЕТРУСУ В ЯПАНІ

ВАШИНГТОН, 4. вересня. — Американський Червоний Хрест уже почав жваву роботу коло збирання жертв для допомоги жертвам землетрусу в Япані.

Збирається він зібрати в як найкоротшім часі 5 мільонів долярів. В тій ціли пустив він в рух цілу машинерію своїх 3,600 відділів.

На його теж припорученнє вже виїхали до Япану кораблі, наладовані поживою. З Филипинських островів виїхало вже 6 кораблів, а других 6 виїхало зі Сан Франциско.

МІСТА ПОСПІШАЮТЬ З ДОПОМОГОЮ

ВАШИНГТОН, 4. вересня. — Цілий ряд міст уже відкликнувся на зазив Червоного Хреста та вже прислав до уряду його призначену ним на себе квоту.

Міські уряди Гартфорду, Конектикат; Шикаго, Илиноїс; Сіетел, Вашінгтон; Спрунгфілд, Месечузетс; Дітройт, Мишиген; та Омага, Небраска видали до населення відозви, щоби поспішилися з жертвами. За ними підуть і уряди других міст.

Місто Ню Йорк має зібрати один мільон долярів на сю ціль.

НАСЛІДКОМ ЗЕМЛЕТРУСУ?

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 4. вересня. — А американське побереже Тихого Океану вдаряють тепер величезні бурини, яких найстарші моряки не запамятали. Доходять вони часто до 20 стіп висоти.

Учені приписують се явище трясенню землі в Японії.

ГЮЗ ПРО ПОТРЕБУ ОБМЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СОПЕРНИЦТВА

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 4. вересня. — Запрошений на збори Канадійської Адвокатської Палати, американський секретар стейту Гюз виголосив тут промову, в якій вказував на потребу обмеження економічного соперництва так само, як се робиться з военним соперництвом.

Він радив теж, щоби Злучені Держави та Канада вибрали собі комісію для вирівнання непорозумінь межи собою. Се, очевидно, відноситься до американських домагань щодо виконування прогибіції через заходи проти пачкарів горівки на канадійсько-американській границі.

МАНЕВРИ ПОЛУЧЕНІ З ПРОТИВОЕННОЮ АКЦІЄЮ

ВАШИНГТОН, 4. вересня. — Військова влада постановила затопити два военні кораблі: Верджінію та Ню Джерзі, котрих знищенне постановляє вашінгтонський договір про обмеженне морських зоружень, а доконати сього мають літаки, кидаючи бомби з висоти двох миль у воздуси.

Оба кораблі, призначені на затопленне, та ті кораблі, що мають бути на них маневрах, уже виїхали на поле маневрів. На одім кораблі є комендант американських військ, ген. Першінґ.

ДОПУСКАЮТЬ 1,875 ІМІГРАНТІВ

НЮ ЙОРК, 4. вересня. — Комісионер іміґрації в нюйорськім порті дав дозвіл допустити до Злучених Держав на конто вереснової квоти 1,875 іміґрантів, що ждали на морю на 5 кораблях.

ЩЕ ОДИН ГЕНЕРАЛЬНИЙ СТРАЙК В МЕКСИКО

МЕКСИКО, 4. вересня. — В місті Тампіко вибух ще один генеральний страйк подібний до того, що недавно був в місті Вера Крус. Вся комунікація на вулицях перервана, і місто не має електрики ні газу.

ПИНШО СТОЇТЬ ПРИ СВОЇХ УМОВАХ.

ГАРИСБУРГ, 4. вересня. — Губернатор Пиншо заявляє, що він буде придержуватися на завтрішних переговорах в справі вуглевого страйку тих точок, які він подав на попередних конференціях.

КОРАБЕЛЬ В НЕБЕЗПЕЦІ.

САН ФРАНЦИСКО, 4. вересня. — Стації бездротового телеграфу переловили алярмуючу депешу японського пасажирського корабля, Тайо Мару, котрий кількнайцять днів тому виплив з сього порту з 495 пасажирами і тепер находиться десь в японських водах.

ФОРД ХОЧЕ КУПУВАТИ ЗЕЛІЗНИЦІ.

Автомобілевий фабрикант Генрі Форд старається купити якусь зелізницю, яка дала йому можність возити свої вироби зі своїх фабрик своєю зелізницею до портіс на побережу Атлянтицького Океана.

Пробував він закупити Верджінську зелізницю, але се йому не вдалося.

ЗАБОРОНИЛИ ПРАЗНИК.

12. липня с. р. у містечку Лащів, Томашівського повіту, відбулось справоздавче віче посла С. Хруцького. В той день, на Петра і Павла, колись був у Лащові Храмовий празник. Але за часів польської републики правосл. церква в Лащові зачинена, і православні тільки на цвинтарі могли відправляти своє традиційне свято. На сей же рік заборонено було навіть і таке святкування і з прикрим враженням змушені булиросходитись зібравшіся люде, коли довідались, що служби Божої не буде. Посол Хруцький в своїй промові говорив на тему, що зробили українські посли в Сеймі, при яких обставинах проходить їх робота, в чому є сила і слабість україн. послів і в який спосіб може підсилити своє представництво нарід. Один із слухачів сказав: „Передайте Сеймові, що поки, ми нічого доброго од нього не бачимо." З тих слів та взагалі з обмін думок, що приватно провадилися після віча між присутніми, яскраво і виразно з'ясувалась одна думка, яку поділяє, до слова сказати, все українське населення Холмщини: „Від наших сусідів нічого доброго ми не дочекаємось".

„РОЗДУМАЙ ТО, ХЛОПЕ!"

Прибічний орган Вітоса „Воля Люду" помістив недавно характеристичну статтю під заголовком: „Те, що найважнійше". Вістря тої статті є недвозначно звернене проти сойму. В інтересі теперішнього польського уряду булоб його розвязати.

„Нині польська суспільність — читаємо там, в сойм не вірить. Вину цього доносить сам сойм, який безнастанно сваряться. Сойм перейся правами і компетенціями, яких не може справити. Тому й не може працювати і не може відважитися на видання пожиточних законів, бо боїться то зелізничників, то учителів, та пасарів то знову когось. Замісць щадити ухвалює нові видатки, які ведуть Польщу за загибіль".

„Роздумай над цим хлопе один з другим і скажи чи на те вибрав собі послів, що вони обороняли дармоїдів і щоби перешкаджали польському урядови в добрих для народу замірах?"

ДВА НАПРЯМИ В АНГЛІЙСЬКІМ КАБІНЕТІ.

Льондонська преса доносить, що в англійськімкабінеті занавували суперечності. В нутрі англійського кабінету зазначується дуже сильно напрям, який домагається солідарности політикою Франції супроти Німеччини. Напрям цей заступає льорд Дербі. На противнім становищі мають стояти лорди Керсон, Сейлсбері, Чемберлін і Амері. Сам Болдвін ще не рішився.

КУЛЬТУРНИЙ РУХ НА ВОЛИНІ.

Дня 1. липня с. р. заходами місцевого споживчого товариства „Громада" і при співучасті свідомої молоді влаштовано в містечку Олиці, дубнівського повіту, виставу. Виставлено було: „Розумний і дурень, комедію на 5 дій Тобілевича.2 Чистий прибуток вистави пішов на влаштовання при товаристві бібліотеки.

ТАКОЖ ТЕАТРАЛЬНА КРІЗА.

Совітський уряд — як подає „Красная Газета" — розписав конкурс на аренду одного з державних театрів, щоби мати кошти та вдержання іншого. Публика не ходить на т. зв. клясичний репертуар державних театрів, а присатні підприємці директори, згідно зі смаком публики, ставлять легкі комедії, оперетку і т. зв. „мініатури".

ПОСОЛЬСЬКЕ ВІЧЕ.

8 липня с. р. відбулося справоздавче посольське віче в селі Мокрому на Дубенщині. Пос. Козицький промовляв над свіжою могилою борця зи народні діяли зігнаного зі світу патріота українського Теодозія Арандаренка.

Не дивлячись на слоту, на негоду, зібралося коло тисячі людей. Відправили урочисту панихиду. Співали учні небіжчика, співали ще і хористи з Линії. Ті й другі співали по українськи.

Скромна могила під вишнями коло церкви вбрана вінками з живих квітів. Це учні не забувають свого учителя. Весь народ у глибокій повазі зійшовся сюди зговорити теплу молитву по мученикові. Мало хто міг вдержатися від сліз. Діти, молодиці, дівчата, матері, хлопці, парубки й старші сплакалися страшенно.

В промові своїй посол торкнувся заслуг небіжчика, воскресив у памяті народній труди й муки небіжчика. Далі перейшов поол до тої боротьби, яку доводиться вести нам за найменьшу справу.

Доходить навіть у Сеймі до рукопашної... і за що? За звичай не цілому світові знане право жити, молитися й говорити, як нас батьки навчили. Нігде нема такого гніту, нігде такого насильства нема...

Закликалося людей до об'єднання, до освіти, до тяглої і довгої терпеливої праці й боротьби. Чим більш згуртовавідстоїмо свої прав, чим більш сили, чим більш свідомого більш освіти будемо бачити в свому Народі, тим більш ми зробимо для вшанування памяти таких великих борців.

ПОЛЬСЬКИЙ УРЯД В ПОГОТІВЛЮ.

В звязку зі ситуацією в Німеччині доносять з Варшави, що польський уряд зробив все можливе, щоби евентуальні випадки в Німеччині не заскочили польський уряд неприготованим до їх приняття.

ЗАЛІЗНИЧНА КАТАСТРОФА ПІД КРАКОВОМ.

Нічю в суботу, дня 11 серпня, на особовий поїзд, що стояв на стації Зариніць під Краковом вїхав паровик, який розбив і викинув зі шин пять возів. Жертвою катастрофи впало 5 осіб, які понесли смерть на місці, крім того багато ранених, між ними машиніст і його помічник.

ЗНИЩЕННЯ ЧЕРЕЗ ЗЕМЛЕТРУС РОСТЕ

ОСАКА, Япан, 4. вересня. — Простір, знищений землетрусом, зростає з кождим днем так, що довго буде треба ждати, поки можна з повною певністю сказати число жертв та величину маєткових шкод.

Після японських обчислень число жертв можна подати на 200,000 до 320,000. Декотрі обчислення подають навіть пів мільона жертв, але ся цифра певно сильно пересаджена. Шкоди обчисляють на пять міліярдів долярів.

Наслідком страшних сцен при землетрясенню богато людий збожеволіло, так що самогубне топлення таких божевільних є просто щоденною появою. Ріка Суміда в Токіо вся загачена трупами.

ЗГИНУЛИ ОСТРОВИ

ЛОНДОН, 4. вересня. — З Япану доносять, що на Тихому Океані пропали зовсім Бонінські Острови, що лежать яких 500 миль від японського суходолу.

Острови сі, які числять разом коло 20, колись належали бунїмто до Англії, але опісля Англія признала Япанови право до їх посідання. Жило на них коло 5,000 постійних мешканців та поважне число дітників.

Кажуть теж моряки, що з моря пропав остров Місмія, котрого вулькан недавно сильно вибухав.

ЙОКОГАМА ЗГОРІЛА ЧЕРЕЗ ВИБУХАЮЧІ НАФТОВІ ЗБІРНИКИ

ПЕКИНГ, Китай, 4. вересня. — Після останніх донесень з простору, навіженого японським землетрусом, місто Йокогама згоріло через пожар, що повстав наслідком вибуху нафти, зібраної в розриваючихся збірниках.

ВЕЛИКЕ ПОЖЕРТВОВАННЄ НА ДОПОМОГУ ЖЕРТВАМ

ТОКІО, 4. вересня. — Наслідник японського престола жертвував на цілі допомоги для жертв землетрусу суму 50 мільонів долярів.

ЩЕ ОДИН ЗЕМЛЕТРУС

ЛОНДОН, 4. вересня. — Кілька легких потрясень навістило остров Кипр, що лежить в східній части Середземного Моря.

МОСКАЛІ КОРМЛЯТЬ ЯПАНЦІВ СВОЇМИ ЖАЛЯМИ

МОСКВА, 4. вересня. — Чічерін, московський міністер заграничних справ, вислав до Япану телеграму з висловами жалю з приводу катастрофи.

ГРЕЦЬКИЙ УРЯД РОБИТЬ ПРОПОЗИЦІЮ ДЛЯ ПОЛАГОДИ НЕПОРОЗУМІННЯ

ЖЕНЕВА, 4. вересня. — Грецький представник на збори Ліги Народів зробив іменем свого уряду пропозицію, щоби грецько-італійське непорозуміннє розібрала спеціяльна міжнародна комісія Ліги Націй.

Ся комісія малаби перевести розпочате вже грецьким урядом слідство проти вбийників італійських комісіонерів. Малаби вона складатися з одного Грека, одного Італійця та одного невтрального члена.

Грецький уряд заявляє готовість зложити сейчас в якімсь швайцарськім банку суму 50 мільонів лір, щоби з них заплатити відшкодованнє, якби суд на се Греції засудив.

Комісія малаби підобрати виконавча рада Ліги Народів.

ІТАЛІЯ ДАЛІ ВІДГРОЖУЄТЬСЯ

РИМ, 4. вересня. — В розмові з представниками чужої преси італійський премієр Мусоліні заявив, що він не боїться ніякої балканської війни наслідком грецько-італійського непорозуміння. Він сказав, що малі славянські держави на Балкані повинні вже раз зрозуміти, що Італія є великою державою та що вона не дозволить собі диктувати та перешкаджати в своїй політиці.

В справі Корфу він заявив, що Італія думає задержати в своїх руках Корфу так довго, поки Греція не сповнить всіх домагань Італії.

З ГРЕЦЬКОГО СЛІДСТВА В СПРАВІ МАСАКРИ КОМІСІЇ

АТЕНИ, 4. вересня. — Вступні переслухання в справі масакри міжнародної комісії для визначення нової грецько-албанської границі показують, що вбийниками були Альбанці.

ІТАЛІЯ СКРІПЛЯЄ ЗАЛОГУ НА КОРФУ

АТЕНИ, 4. вересня. — Італійський уряд вислав ще більше війська на занятий ним недавно грецький остров Корфу. Населеннє робить зі сього заключення, що Італія думає довго держати остров в своїх руках.

НІМЕЦЬКИЙ ОПІР В РУРЩИНІ ПОЧИНАЄ СЛАБНУТИ

БЕРЛІН, 4. вересня. — Німецький уряд сильно занепокоєний тим, що частина німецьких робітників в Рурщині, посварившися з підприємцями, рішила вернути до праці та добувати вугля в копальнях, стоячих під французьким зарядом.

Німецький уряд вислав спеціяльного представника на переговори з робітниками.

ВЕТЕРАНИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ ЗА ФРАНЦІЄЮ

БРУКСЕЛЯ, Бельгія, 4. вересня. — Ветерани великої війни з 7 алійнтських держав ухвалили резолюцію, якою признають заняття Рурщини Францією правним актом.

АМЕРИКАНСЬКА ГОРІВКА ДО АНГЛІЇ

ЛОНДОН, 4. вересня. — Корабель Мавретанія привіз до Саутгемтону 160 бочок американської горівки, виробленої одною фірмою в Кентакі.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and Holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES		ПЕРЕДПЛАТА	
Three cents the copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 1.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів

Телефон „Свободи": 493 Montgomery. Тел. з И. Ломов: 1382 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПЕРЕД ПОЧАТКОМ ШКІЛЬНОГО РОКУ.

Зближається новий шкільний рік. Сотки тисяч дітий українських імігрантів поплинуть в американські школи. Американська школа дасть дітям богато, дуже богато. Вона дасть їм загальну грамотність, навчить їх богато практичного знання, як жити в сьому краю, який їх батьки прибрали собі за новий рідний край, та навчиться його шанувати за великі діла сього народа, поважати за світлі ідеали його провідників, любити за нагоду до спокійного та щасливого життя, яку він дає всім, що тут родилися або сюди прийшли.

Будьмо певні, що американська школа знаменито сповнить своє завдання. Отсе власне й вкладає на батьків дітий важний обовязок супроти того народа, з якого вони вийшли. Вони мусять подбати за те, що їх діти, як будуть вчитися любити новий край, не забули старого, не перестали любити рідного краю своїх батьків.

Такий обовязок лежить на українських імігрантах не лишень супроти непокінченої ще боротьби за визволення нашого народа з неволі, але й з огляду на щасте самих дітий, бо лишень ті діти, які поважають народ, з якого вийшли їх батьки, які не почувають в собі стиду за рідний народ своїх батьків, можуть розвиватися правильно та виростати на щасливих горожан та добрих громадян в новій вітчині.

НОВИЙ ГОЛОД ПІД БОЛЬШЕВИКАМИ.

Через шість місяців ширили большевицькі агенти вістки про чудові вигляди врожаю під пануванням московського большевизму. Зі захопленням писали наймлені агенти телеграми про величезні ладунки збіжа, які большевицький уряд думає висилати до чужих країв; про міліони долярів, які він думає дістати за те; та про льокомотиви, пароходи, машини, і ще другого, що він думає собі за се купити.

Нагло, коли большевицькі агенти за границями скричалися аж до охрипу, з Москви стали наспівати вістка за вісткою, зі жнивами, заповідженими з такою ворожбицькою певностию, гейби тут ходило о заповідження комуністичної революції, сталася якась пригода. Московські часописи з дня 21. серпня показують, що в цілім ряді губерній під большевицькою владою дорід не дописав. Навіть на Україні (яка по большевиків називається, як за царських хуліганів, „полудневою Росією") теж не сповнила свого „обовязку" супроти Росії, бо місто дати заповідженний Москвою знаменитий урожай, ледво дала пересічний.

Пересічний урожай на Україні ще не означавби голоду на Україні, колиб на Україні правив український народ. Коли однак на Україні, як тепер, правлять грабителі України, то недорід збіжа на Московщині в злуці з пересічним урожаєм на Україні означає, що московська влада, щоби ратувати московські ґубернії, обрабує українські пшеничні ґубернії так, що там повстане новий голод.

ВЕЛИКІ СЛОВА.

З приводу урядового свята праці видала майнерська юнія „Обеднані Майнери Америки" відозву, яка заслугує на увагу одним своїм уступом.

Показує вона на те, що американські робітники находяться тепер в такому положенню, що американські підприємства вже знають, що вони самі, без голосу робітників, не можуть рішати про умови праці. Американський робітник находиться в тому щасливому положенню, що в усіх справах, відносячихся його заплати та умов праці, підприємці мусять питатися й за його думку.

Отсей важний вплив американського робітництва в веденню американського промислу завдячують робітники не кому инчому, лишень самим собі, а то своїй орґанізації. Американські підприємці, як всі зрештою підприємці в світі, не хочуть признати робітникам голосу в заряді промислами. Як всіх підприємців, так і американських, треба було примушувати признавати за робітниками таке право. Примусила підприємців до сього лишень одна сила робітників, а ся сила се нічого другого, лишень орґанізація робітників.

Отсе, що робітники обеднались в товариства, які поставили собі за ціль представляти волю та бажання цілого робітничого гурту, отсе й є тайною, якій робітництво завдячує те, що в усіх американських промислах робітників не трактується як сотворіння без голосу, без чуття, думки й волі, але як людий. Як в усему, так і в сій справі вплив робітничих організацій з першу був невеликий, але чим далі, то більші круги він зачеркує. Чим далі, то тим більше зростає вплив зорґанізованих робітників.

Свій вплив робітники від нікого даром не дістали. Кілько вони влади ще більше не дістануть, то все те не буде дане робітникам даром. І те, що робітники досі мають, і те, що вони ре будуть мати, все те їх здобуток. Орґанізація се одно, що дає можність людям висказати свої громадські стремління. Найкращі стремління без орґанізації мусять пропасти.

НА ШЛЯХУ ДО ЄДИНОЇ І НЕДІЛИМОЇ РОСІЇ.

(Большевицькі слова і діла.—Національна Палата С. С. С. Р. — Пятнацять московських „націй". — Висилка Раковського до Англії. — Ліквідація української державности за кордоном.—З українського посла московським „совєтніком". — „Українізація" червоної армії. — Большевицька полова).

Останніми часами ми писали багато про той шум, який счинився між большевиками з приводу **національного питання**, головно українськгоо питання. VII. партійна конференція в Харкові, XII. партійний конгрес в Москві і багато иньших большевицьких нарад ні про що иньше не балакали так багато, як про те, що найважнійша справа в совітських республиках се національне питання та що на Україні мусить бути конечно зукраїнщений цілий партійний і державний большевицький апарат. Необдному, хто читав про те, могло здаватися, що в большевицькій політиці супроти України відбувається дійсно важна зміна та що тепер для нашого народу під большевицькою окупацією нові часи розвитку і свободи.

Ми вже тоді звертали увагу, що большевицькі залицяння до Українців і других „інородців" мають **дві головні цілі**, а саме: 1) втихомирити невдоволення „інородців" ізза остаточного скасування т. зв. самостійних радянських республик, між ними й України, і створення на їх місце одного сцентралізованого Союза Соціялістичних Совітських Республик (С. С. С. Р.) з осередком в Москві, а 2) зеднати для большевицької Росії прихильність тих частин українського народу, які опинилися під польським ярмом, отже в першій мірі Східної Галичини. Те, що з того часу сталося в большевицькім царстві, доказує виразно, що большевикам ані не сниться змінити свого становища до національного питання та що вони прутъ далі всіми способами до „єдиної і неділимої" Росії. Наводимо тут для прикладу декілька важніщих фактів з останніх часів, які говорять самі за себе.

На VII. партійній конференції в Харкові (в першій половині квітня ц. р.) офіційальний референт в справі національного питання, большевицький комісар Фрунзе, сказав був, що проект конституції нового совітського союза мусить бути змінений, бо він не задоволяе потреб неросійських народів. Він сам поставив далі внесення, щоби крім союзного Виконуючого Комітету в Москві, в котрім поверх три чверто голосів мала мати Московщина, утворити ще окрему т. зв. **Національну Палату**, в якій всі союзні республики, отже Московщина, Україна, Грузія і инші, мали мати по рівній скількости заступників. У сій палаті була б отже більшість в руках неросійських народів. Через те, як казав тоді Фрунзе, вона стояла б на сторожі національних інтересів та підносила б ті національні потреби, які до тепер звичайно назбирувалися потайки та вибухали потому в одному місці в спосіб неприємний для большевиків. Се внесення комісаря Фрунзе було тоді принятe і переданe далі на большевицький конгрес у Москві.

І хто ж не міг подумати тоді, що ся національна палата буде справді реальною уступкою в користь неросійських народів та що в ній і наш нарід буде мiг піднести свій голос на рівні з московським?! Подивімся тепер, що вийшло з того далі. Конгрес у Москві приняв се внесення, але рівночасно ухвалив, що в сій національній палаті мають засідати на рівних правах представники не тільки окремих совітських республик, утворених на національній основі, як Україна, Грузія і Білорусь, але **і всіх тих дрібних автономних народців і племін, які входять в склад самої Московщини.** Таких властних самостійних „націй" зголосила Московщина до національної палати аж 15 **(пятнацять!)** і для кождої з них зажадала такого самого голосу, як для України, Білоруси і Грузії. Так отже вийшло в практиці так, що побіч України і иньших народів засягнуть в сій національній палаті з рівним голосом Чукчі, Чуваші, Киргізи, Зиряне, Башкіри, Калмики і всякі инші дикі племена Московщини, яких заступати буде там очевидно ніхто инший, як самі Москалі. Таким чином на 80 місць в сій палаті **поверх 60 буде належати до Московщини, а ледви кільканацять до всіх иньших республик совітського союза.**

Така комедія з національною палатою обурила навіть представників совітської України на конгресі. Раковський виступив проти тогоз довгою промовою та нарікав, що Україні за її хліб, вугля, залізо і податки дають такийсам голос, як Чукчам і Кіргізам. Він поставив внесення, щоби ні Московщина, ні жадна друга державна група совітського союза не могла мати в національній палаті більше, як 25 місць. Але його внесення перепало і перше рішення остало в силі. Так отже з національної палати вийшов тільки сміх один. Замісць стати опорою для неросійських народів вона буде ще одним новим знаряддям їх поневолення в руках московського центра.

На тій самій харківській конференції тойсам референт Фрузе заявив окремим большевицьким республикам, передовсім Україні, **будуть зліквидовані їх державні установи і закордонні представництва**, бо, як він казав, не можна „обезличити" (тобто позбавити власного лиця) Україну в ту пору, коли на неї дивляться міліони українського народу під польською окупацією. І сі слова большевицького комісаря лишилися пустими словами. На ділі большевики ще дужче заходяться коло того, **щоби як найшвидше зліквідували все, що могло б нагадувати якінебудь бувші самостійні республики.** При сій ліквідації. першою покотилася голова самого „голови" українського радянського уряду — **Раковського.** Большевики використали першу нагоду і вислали його на місце свого дотепірішного представника Красіна до Англії. В Харкові на місце Раковського вони поставили якогось Чубаря, фігуру без значіння і поваги, яка здібна бути хиба простим помелом в руках московських окупантів.

Ще поспішніше взялися большевики ліквідувати **останки української державности за кордоном.** Поки в ріжних европейських державах істнували дипльоматичні представництва Укр. Нар. Республики, большевики добивалися всіми силами до тих держав окремих представників Совітської України. Се відносилося передовсім до Німеччини і других оседрідних держав, де від часу берестейського миру були признані повноправні посольства У. Н. Р. Большевики домагалися скасовання сих посольств і признання українських совітських місій за одиноких заступників України. Се їм вдалося зробити. Наперед Австрія, а за нею Німеччина звела в себе посольства У. Н. Р., авсі їх справи і ве державне українське майно передали в руки новотворних посольств Совітської України. Та большевикам тільки й того треба було. Позбувшися конкуренції давних посольств У. Н. Р., вони в тій хвилі взялися до ліквідації своїх окремих українських місій, передаючи заступництво України російським місіям.

Сьогодня **по окремих українських радянських посольствах, місіях за кордоном не лишилося ні сліду.** Останнім перестало істнувати недавно укр. радянське посольство в Берліні. Діставши в свої руки все майно, яке належало в Німеччині до української держави, між иншими величаву посольську палату в Берліні, большевики поспішно зліквідували українське посольство і передали заступництво України російському послові в Берліні Крестінському. В будинку бувшого українського посольства в Берліні розмістилися якісь московські установи, а бувший „посол України" Авсем пішов сам на службу до російського поольства в ранзі поольського „совєтніка" документуючи власною особою перед Німцями, що кодишня самостійна Україна розпилилася в московському морі.

Та на тім ще не кінець. У большевиків було до недавна одно слово на устах, з яким вони любили звертатися до своїх „інородців", а саме: **націоналізація червоної армії.** Кождій радянській республиці, між ними й Україні, обіцювалося власну національну червону армію. Писалося й говорилося про те багато, коли того було треба. Сьогодня **всі проекти української червоної армії на Україні закинені раз на завсіди.** Наших селян висилається далі десятками тисяч до сійська в глибину Московщини, де їх обмосковлюють всіми можливими способами. „Армія лишилася й досі знаряддям русифікації українського населення і сзагалі всього неросійського населення", — говорив недано на конгресі в Москві сам комуніст Скрипник. А одночасно з тим, як наша молодіж обмосковлюється в московських казармах, ціла Україна засіяна далі густо московськими красноармійцями, які бережуть „селянсько-робітничий" уряд перед українськими селянами й робітниками.

Так ось д слоса, а де діла. Але діла кричать голосніще від всіх большевицьких промов і голословних обіцянок. Вони потверджують ще раз стару правду, що в відношенню до України московські большевики йдуть давним утертим шляхом царської Росії та що всі їхні тактичні вихиляси і вискрутаси призначені тільки на те, щоб заблахманити нашому народосі очи та відвернути його увагу від правдивих большевицьких намірів. Та на большевицьку полову наш нарід зловитися не дасть.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

НОРТГЕМПТОН, ПА. Тов. Українські Січові Стрільці, від. 44 повідомляє своїх членів, що звичайний мітинґ відбудеться в неділю, 9. вересня о 2. годині пополудни у гр. православній гали. Проситься всіх членів прибути і вирівнати свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Л. Демчик, секр.

ЙОНҐСТАВН, О. Бр. св. Івана Хрестителя, від. 230 повідомляе, що чвертьрічний мітинг відбудеться о 2. годині попол. в неділю 9. вересня в Литвинській гали під ч. 628 Френклин Евню. На порядку нарад важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Д. Ткачик, пр.; І. Бряць, секр.

ОБУРН, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, від. 283 повідомляе, що трикварталь-ний мітинг відбудеться о 2. годині пополудни в неділю, 9. вересня в церковній гали. На порядку нарад є товариські справи до полагодження а контрольна комісія здасть справоздание за три квартали. Проситься контролів зрахувати книжки і представити рахунок на мітинґу. Такcамо будеться принимати нових членів до товариства без вступного, а до У. Н. Союза після статута. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — М. Денеґа, секр.

ОБОЄ — ОДНОЄ.

Пілсудскі ратує свою леґенду, пошарпану вшехполяками. В цій ролі і виступав він на зїзді леґіонерів у Львові. Одним із закидів, які робив йому вшехпольський табор, був закид, що він за мало боронив „польскосьці" Львова перед Українською Галицькою Армією. У рефераті, виголошенім в львівській ратущевій салі 7. серпня, Пілсудскі доказував, що всі оружні сили Польщі, які йому вдалося зібрати після повороту з Маґденбурґа, кинув у падолистових днях на боротьбу з Українцями. „Кидав я баталіон, за баталіоном, або хочби компанії, щойно сформовані, щоби таким чином заповнити цей вічно голодний мішок, яким являвся тоді для мене львівський фронт". Одночасно перекинув Пілсудскі камінець в сторону своїх ворогів: зробив докір „друбам ерихонським" (так називає вшехпольський табор) за те, що вони в листопадових днях вели переговори з Українцями на плятформі condominium (спільного панования) у Львові, що вони палали більшою ненавистю до нього, як до ворогів-Українців, що вони інтриґами у Парижі припинили висилку добре заосмотреної армії Галлера з Франції (Дмовскі!), а він телеґрамами постійно благав про висилку тієї армії проти Українців.

Може є ще серед всеукраїнського громадянства хто, що має якінебудь іллюзії відносно польского соціялістичного табору, тому підчеркуємо отсей львівський виступ Пілсудського, репрезентанта сього табору, людини, яка чотири роки стояла на чолі Польщі.

Для унаглядненнія відношення сього табору пригадаємо ще один момент з польсько-совітських переговорів у Ризі 1920 р. Подаємо його на основі прецікавих записок російського публіциста („Польсько-совітський мир у Ризі". „Историкъ и Современникъ" кн. 2 і 3), 5. жовтня 1920 р., коли всі в Ризі сподівалися розбиття переговорів, коли совітські війска в паніці втікали, негайно після шестигодинної наради Я. Домбского (муж довіря Пілсудского) і Йоффе в чотирох стінах, без свідків—оба предсідники делеґацій підписали такий документ:

> Предсідник польської мирової делеґації і предсідник російсько-української мирової делеґації на своїй нараді 5. жовтня рішили: з огляду на порозуміння на нараді предсідників делеґацій обох сторін в справі всіх основних питань прелімінарного мира і перемиря — підписати договір про перемиря і прелімінарні умови перемиря між Польщею з одної сторони а Росією і Україною з другої сторони, не пізнійше пятниці — 8-го жовтня.
>
> Я. Домбскі. Я. Йоффе.

Чому Йоффе всіх сил доложив, щоби за всяку ціну купити мир від Поляків, було ясно. Чічерін загрозив Йоффому, що коли він не дібється перемиря, так його негайно відкличе з Риґи і він понесе всі тяжкі наслідки своєї невдачі. І не дивниця: червона армія була розбита і здеморалізована. Совітські війска вже не відступали, а прямо втікали. 2. жовтня до совітського головнокомандуючого Тухачевського явилася в Минску салдатська делеґація з фронту з катеґоричним домаганням заключити негайно мир. Делеґати загрозили, що, коли до 15. жовтня не буде перемиря, так салдати самі заключать мир.

Для зібраних в Ризі політиків не зрозумілі були мотиви, якими кермувався продавець миру — Домбскі. Не зрозуміле було, чому Домбскі без відома своїх товаришів і не в головній комісії і не на пленарнім засіданню конференції, а на приватній нараді в своїм кабінеті, сам на сам з Йоффе — підписав договір виїмкової політичної ваги.

Заграничні кореспонденти дивувались: в світовій історії воен не має випадку, щоби про день заключення перемиря противна сторона діставала заздалегідь офіціяльне повідомлення.

Ситуація для Поляків була ускладнена. Польща була звязана договором з Петлюрою і кооперацією з Вранґлем. У Варшаві сиділи тоді і Петлюра і представник Вранґля — ґен. Махров. Кілька місяців тому армія УНР. вратувала Польщу перед погромом. Полки ґен. Безручка не допустили до заняття Ченстохови, полки ґен. Омеляновича-Павленка не дали большевикам змоги зайняти цілої Східної Галичини. А армія Вранґеля не дозволила большевикам кинути всіх совітських сил на польський фронт. Без цих подій, хто зна, чи прийшло би було до розмов у Ризі, чи карта Східної Европи виглядала би так, як вона тепер виглядає.

Здавалося би, Польща в цім випадку повинна би була почуватися до поважних моральних зобовязань. Продаж большевикам передишки — це значило: дати змогу большевикам ратуватися перед розвалом, зібрати сили і рознести останніх противників: Петлюру і Вранґля. Та Польща не бажала собі розвалу большевиків. Тільки ослаблення їх. Бо розвал большевиків і закріплення позицій вчорашніх союзників п. Пілсудского — це значило би наближення моменту, в якому треба би поставити хрестик на заняті Польщею землі українські, білоруські та литовські.

Тому п. Домбскі, муж довіря Пілсудского — у відповідній хвилі оставив на леді вчорашніх союзників і подав помічну руку большевикам. Тому так легко відпали ускладнення морального характеру.

Ще один характеристичний анекдот, який оповідають близькі до Пілсудского люде: Пілсудскі, занявши Київ, навіз туди величезну скількість муніції, военного знаряддя, військової одежі, американських харчів і т. д. — словом, усіх засобів, необхідних для ведення війни. Все це добро попало в руки большевиків. Близькі до Пілсудского люде шепчуть на вухо, що Пілсудскі зробив це пляново. Щоби дати большевикам засоби до війни зі своїми конкурентами. Бо для Польщі найвигіднійше, коли поза її східними границями влада в руках большевиків. х не визнає Европа. І таким чином Польща має вільну руку в експльоатації „кресів", а одночасно Европа мусить її уважати за доповнення Росії.

Безумовно. В цім анекдоті богато переборщення. Всеж основна тенденція однозгідна з кроком, який зробив п. Домбскі в Ризі.

Фактично Пілсудскі зі своїм табором змагав до тої самої мети, що й вшехпольський табор. І коли між ними і прихильниками „бленкітнего ґенерала" (Галлера) — вшехполяками йде різка боротьба, так це фактично є боротьба не за мету, а за владу. У відношенню до Українців, Білорусинів і Литовців — про ці два табори можна сказати: обоє — одноє. Ріжниця хіба та, що табор, який скупчується біля особи Пілсудского, в своїм поведенню кермується облудою. На цю облуду дались зловити свойого часу Петлюра і Андрій Лівицький.

(„Діло").

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У СТАРОМУ КРАЮ

Культурно-освітні й гуманітарні інституції.

ТОВАРИСТВО „ПРОСВІТА"

(Львів, Ринок 10) це найстарше українське товариство. Справедливо називають його матірю всіх українських товариств у Галичині. Основане 8. грудня 1868 року. Головно „Просвіта" займалася й займається позашкільною освітою українського народа. На жаль, видавнича діяльність за час великої світової війни підупала. Щойно після війни, а головно після українсько-польської війни діяльність товариства відживає, відновлюються читальні „Просвіти". Праця Головного Виділу змагала до розбудження приспаного воєнним лихоліттям життя в краю. Першою до цього нагодою було переведення „Свята Просвіти" в грудни 1920, що перетягнулося й на січень 1921 р. Щоби пробудженого руху не засипляти, використав Гол. Виділ 60-літню річницю смерти Шевченка. Завізвав потворити комітети при філіях і читальнях „Просвіти" для переведення свята Шевченка в кождій громаді. Засновано при товаристві окреме видавництво популярних книжок „Учітеся, брати мої". Головний Виділ вшанував обходом 80-літні роковини уродин віцепрез. Юліяна Романчука, одинокого живучого ще свого члена-основника і б. голови. В тійсамій цілі Гол. Виділ „Просвіти" дав почин до відсвяткування 5-літньої річниці смерти поета Ів. Франка. При товаристві є біблотека випозичальня про що згадано на иншім місци.

В економічнім відділі займається Гол. Виділ при помочі Економічної Комісії своїми маєтностями в Угерцях винявських, Милованю і Грабівци.

В Милованю (пов. Товмач) має тов. „Просвіта" маєтність 244 моргів орного поля і пасовиска. Маєтність призначена до ведення взірцевого хліборобсько-садівничого господарства. Для цього є тут школа, гарний мурований будинок. При школі є господарсько-садівничий 4-місячний курс.

В Угерцях винявських (пов. Рудки) має „Просвіта" маєтність 248 моргів. Маєтність є у віднаймі (з условіям ведення взірцевого господарства) на 12 літ. Маєтність призначена для ведення сільського жіночого господарства.

У Грабівци (пов. Богородчани) одержало тов. „Просвіта" більше як 100 морґову посілість. Мається тут оснувати кошикарську школу ім. жертводавців бл. п. А. Книгиницького. Пізнище посілість мається розпарцелювати між місцевих селян. З доходів мається утворити стипендійну фондацію ім. А. Книгиницького. Теиер посілість віднаймлена філії „Тов. Охорони Дітей і Опіки над Молодіжю" в Станиславові для примішення там сирітського захисту.

До економічного відділу діяльности Тов. „Просвіта" належить також і одинока українська торговельна школа Тов. „Просвіта" у Львові.

При Тов. „Просвіта" є взірцева переплетня під управою конц. майстра Дм. Хомяка. Працює в ній кільканайцять осіб.

Клішарня Тов. „Просвіта" представляє гарний збір. Числить вона около 3000 клішів.

Під управою Тов. „Просвіта" є 61 фондацій і стипендійних записів. Зогляду на це, що вартість передвоєнних австрійських корон з переміною на польські марки зовсім змаліла, годі розписати конкурс. Тому рішено ці стипендії оставити до дальшого скапіталізування.

Понад програмово займалося Тов. „Порсвіта" гуманітарними справами, підпомагало незасібних Українців.

У Львові має товариство такі філії: 1) філія ім. Шевченка на Львів місто, Руська вул. 18, I. п. 2) філія ім. Марк. Шашкевича на львівський повіт, Зімовича 20.

Читальні „Просвіти" у Львові: 1) середмістя, Ринок ч. 10 II. 2) Личаків, ул. Гавзнера 12. 3) Жовківська, Жовківська ул. 62. 4) Стрийське, Мохнацького 12. 5) Замарстанів, Львівська 56. 6) Левандівка, вул. Шевченка (вл. дім). 7) Богданвка, „Нар. Дім". 8) Голоско велике, коло церкви. 9) Знесіння, в домі п. Лужняка.

В 1923 році на загальних зборах вибрано головою Тов. „Просвіта" звісного народнього діяча проф. Мих. Галущинського. Він започаткував реорганізацію Тов. „Просвіти", обновив видавничу діяльність її. Тов. видає власний часопис „Народня Просвіта", що року великий календар „Просвіти". На місце давних членських книжочок видає „Просвіта" „Народню Бібліотеку Просвіти". Досі вийшло 23 книжечки. Це малі книжечки, популярні. Дальше обновила „Просвіта" видавництво „Українське Письменство", перед війною редаґоване проф. Ю. Романчуком я. з. „Руська Письменність". У після воєнному часі почала видавати „Просвіта" т. зв. „Загальну Бібліотеку Просвіти", в якій досі вийшли проф. Возняка „Історія української літератури" і Колеси „Народні думи". Відновлено видавання „Просвітних Листків"; це т. зв. „Історична Бібліотека Просвіти".

Тут на закінчення треба згадати, що на загальних зборах підношено вже питання чи не обновити би Тов. „Просвіта" видавання членських книжочок і грамот, бо як підносили всі учасники Загальних Зборів, якраз наслідком цього зменшилося значно число членів Тов. „Просвіта". Член кождого товариства хоче мати щось за свою членську вкладку. Тому Загальні Збори поручили Головному Виділови „Просвіти" полагодити цю справу в додатньому напрямі.

а) Перед війною числило товариство „Просвіта": 35.000 членів, 75 філій, 2.732 читалень; б) після війни: 9.600 членів, 77 філій, 964 відновлених читалень.

Майно Товариства (в Милованю, Угерцях винявських, Грабівци) війною сильно знищене. Тепер упорядковується, та для цього потрібні великі вклади. Камениця Товариства (Ринок ч. 10) при нинішній охороні льокаторів не приносить ніяких доходів. Ворожа рука у вересни 1921 підложила в камениці „Просвіти" вибуховий матеріял, що спричинило велику шкоду. Направа дому коштувала звиж 30 міліонів польських марок.

Видавнича діяльність Товариства „Просвіта" в рр. 1921-1923 була велика, але за слаба у відношенню до нових потреб. Причиною цього загальна дорожнеча, що зростає з кождим днем. В рр. 1921-1923 продало Товариство своїх видавництв 43.742 книжок, у тому 17.500 календарів і 2.521 томів „Української Письменности".

БАЙДУЖЕ!...

Я їду... куди?... Не знаю.
Ворожки-шептухи, щоб знать, не питаю.
Чогож-бо гадати;
На що вперед знати —
Куди й за чим я женуся?...

Я їду все скорше й скорше.
Віз котить по рельсах все дуще й борше!
Лиш кола гудять,
У такт дудонять;
Я з вітром в погоні несуся!

Куди, й за чим,
І що поза всім? —
Кажу вам, не знаю,
І знать не бажаю!! —
Там карк собі зломлю,
А долі не зловлю?...
Байдуже!
Не дбаю!
Ні нащо не зважаю!...
Чи пропасть Нірвани
Он там під ногами,
Чи щастя,
Нещастя,
Життя, чи погуба —
Розтріскання лоба;
Холодная смерть,
Нікчемний кінець —
Мені це байдуже!!
Лиш знаю, що їду,
І чую, що хочу,
Що сила стремлінне,
І жажда, ух! вражінне;
Ганяють
Тягають
В широкий безмір —
В життя бистрий вир!!...
Чому? й для чого?
Зовсім не питаю...
...Я їду!

Джерзи Сіті, 26. серпня, 1923.

П. Ковальчик.

„НОВА" ПОЛІТИКА

Колись то Ленін виступив у ролі оборонця пригноблених націй, а Троцький був отвертим носієм ідеї великодержавного червоно-російського імперіялізму. Та „все йде, все минає" під сонцем...

Раптово і несподівано Троцький отверто виступив у невластивій йому ролі нашого і всіх пригноблених націй оборонця. Тай не один Троцький. На XII. зїзді російської комуністичної партії ціла отара „вождів пролетаріяту" заклопоталася нашою долею.

Се було досить несподівано, але наші „патріоти" зразу же повірили в „нову" політику Москви. Деж там не повірити, коли на XII. зїзді російської комуністичної партії навіть відповідну резолюцію ухвалено, „добитися видання спеціяльних законів, які забезпечувалиб вживання рідної мови в усіх установах, обслуговуючих місцеве „інонаціональноє" населення і національні меншости, — закони, які каратимуть з усею революційною суворістю всіх порушуючих національні права й особливо права національних меншостий". Хіба се не ліберально? Біда тільки, що та резолюція однодушно ухвалена — голосами російських чекістів!

Цікаво від кого-ж збіраються „добиватися" і від кого боронять і збіраються боронити нас російські чекісти? Чому се так раптово звернули увагу на права „національних меншостий?" Хіба що від самих себе, бо-ж російська комуністична партія раз-у-раз „визнавала" право „самоопределенія" народів", навіть тоді, як посилала Муравйових, Антонових та інших „визволяти" і „ратувати" Україну від Українців!

Зараз вся влада в совітсько-російській імперії в руках російської комуністичної партії. Одного щирого бажання досить було-б, і нхіто не посмів би „порушувати прав". Та то-ж то й ба, що щирого бажання чорт ма. І то є цілком природно. Бо ще ні одна нація в цілому світі не кінчала свого життя самогубством. Чому не Росіяни мають бути винятком, та щей якраз на нашу користь?

Наші „хитрі патріоти" кажуть: „відчули силу національного руху — мусять рахуватися, погоджуватися з фактом!" Коли Бог схоче покарати кого, то в першу чергу відбирає розум. Бо давно час розуміти, що чим більша ворожа сила, тим завзятіще її поборюється. В іншому випадкові сам будеш знищений. Український національний рух є силою протиросійською, ворожою Росії і Росіянам, незалежно від їх соціяльно-політичних переконань і про це Росіяни добре знають. „Нова" політика може бути лише новим чи перелицьованим методом поборювання нас.

Для того, щоби уявити суть отої „нової" політики, треба приглянутись до умов, у яких вона буде переводитися і які є наслідком старої російської політики, большевицької і небольшевицької. Щоби не викликати закидів у необєктивности, будемо користуватися лише „дозволеними" й „ухваленими" російської комуністичної партії матеріялами.

Ось деякі дані, взяті з „Правди" ч. 111, від 22. V. 1923. („Тоже по національному вопросу". И. Ходоровскій).

„Автономная Марійська область. Школи першого ступіння з марійськими дітьми лише на 25% забезпечені Марітцями-вчителями. Школи другого ступіня (вищі початкові. Т. ю.) мають учителів: Росіян 22, Марійців 1. У величезній більшости шкіл наука викладається на російській мові.

„У Вотській автономній області Вотяки складають 62% всіх учнів, а вчителів-Вотяків є лише 28%, решта Росіяни. В більшости шкіл навчання провадиться на російській мові.

„Калмицька автономна область. У всіх без виключення школах наука викладається на російській мові... бо нема Калмиків-учителів. Неграмотних у Калмиків нараховується до 100%".

Та то все „дикі" народи. Загляньмо но лиш у більше „автономні" области.

„Автономна область Німців Поволжа. Ця область має дві трети части німецького і 67% шкіл, істнувавших ще за царату. Із 1.906 вчителів тільки 463 „знають" німецьку мову. Підручників на німецькій (німецькій а не калмицькій!) мові в области нема.

Про стан на Україні т. Ходоровський не вважає потрібним згадувати. Тільки в „Пролетарськой Правде" ч. 124 від 5. VI. 1923 знаходимо, що „коло 60% шкіл „Соцвоса" (Соціяльне виховання — початкові школи) навчання провадить на українській мові".

Зате маємо „в школах середніх і вищих відсутність педаґоґічних кадрів", які знають українську (знов таки українську а не кальмицьку!) мову.

„Не дивлячись на визнання повної рівноправности мов російської та української і визнання їх державними на Вов. Україні, фактично панувала і панує до цього часу мова російська". Деж причина такого невеселого становища в „автономічних областях" і союзних республиках?

За причинами треба шукати в бувших російських „охранках" і в нині істнуючих чека, що фізично і морально нищили і нищать „інородческую" та „інонаціональную" інтелігенцію, позбавляючи пригноблені нації своїх національних кадрів. Гнобитель не видасть „спеціяльних" законів, які булиб корисними для пригноблених. Хіба можна сподіватися такого „спеціяльного" писаного закону, щоби ожили тіла загинувших під Крутами, в Базарі та інших місцевостях десятків тисяч наших українських педагоґічних кадрів? Хіба можна сподіватися писаного чорнилом закону, який роскривби перед нами таємниці льохів чека і повернув нам педагогів-мучеників за наш національний ідеал?

Педагогічні кадри пригноблених націй знищені руками гнобителів, що зараз мов кат над жертвою, зітхають („для внешняго міра") над нашою долею.

Але легковірні маняки в нас не переводяться. Вони вірять в нову політику.

Чиж справді нова політика?

Для відповіди буде досить навести кілька фактів і цитат з „дозволеної" й „ухваленої" Р. К. Р. преси. Кому не відобрало память, той напевно пригадує собі зміст знаменитого „наказу" Троцького до Червоної армії, щоби вела й шла „визволяти" Україну і поводилася немов „у гостях". Зміст того „наказу" і поводження „гостей" записані крівавими буквами в серцях Українців; не повинні про те забувати й „патріоти". Він не був таємничим наказом, так само, як резолюція XIII. зїзду РКП. не є таємною. Та одночасно треба пригадати й „секретну" директиву, яку давав Троцький тій-же Червоній армії разом з „наказом".

В тій директиві говорилося: „На Ґубернські та повітові комісаріяти покладається завдання досягнути повного розброєння населення (українського). Тоді не Троцький заповідав „приступить до пляновоі закладки фундамента української робітничо-селянської армії", для чого навіть „дав наказ утворити на лучших совітських курсах кадри командного складу для чисто-українських частин із... червоноармійців-Українців. Комісари, командири і взагалі „отвественние работнікі" повинні бути Українці, або, принаймі, особи, близько знайомі з українськими умовами".

Як бачимо, й тоді ходило про „педагоґічні кадри". Минає четвертий рік, а кадрів для української школи й українського війска нема. Чи не тому часом, що Троцький не знайшов „червоноармійців-Українців"?

І не буде тих кадрів до того часу, поки на Україні перебуватимуть чужі кадри.

Тепер при „новій" політиці Троцький в журналі: „Военная Мисль" пише:

„Треба тепер-же приступити до підготовки умов для утворення національних частин і армій. Треба почінати з військово-наукових закладів", щоби „забезпечити національні частини цілком підготовленими кадрами. Треба, щоб частини червоної армії і, наперед усього, їх політичний і командний склад знали характер, особливости та історію тих націй, на територіі котрих вони перебувають".

Де-ж тут нова політика? Вона навіть не перелицьована, як слід!

Та легковірним „патріотам" однаково. Троцький каже: „нова", а вони й собі, мов папуги: „нова!" Якто імпонує всякій нікчемности, сила, хочби й незначна і ворожа.

„Пролетарі" з „Пр. Правди" підходять до „нової" політики незгірше від Троцького. Вони вирішують питання „практично".

„Конче треба добитися (від кого?) українізації ИНО (інститути народньої освіти— бувші університети Г. Ю.) і сільсько-господарських інститутів. При тому українізацію треба розуміти не так, що в українських школах не можна викладати на російській мові"...

Договорився!...

„Розуміється, що по відношенню національних меншостий (на Україні): Поляків, Жидів та інших наука повинна викладатися на рідній мові".

Навіть отого „розуміється" пожалували для Українців.

І мимоволі пруться в голову слова босої і „невченої" делеґатки-селянки з третього всеукраїнського зїзду незаможників: „Всякі декрети і постанови та закони... не могли розігнати лихе повітря, в якому нема сили дихати"...

Не „спеціяльні" закони рішатимуть долю нації. Не резолюціями твориться нове життя.

Єдиний закон, що рішатиме про нашу долю — закон сили. Єдина резолюція, що творить нове життя — резолюція заліза і крови.

Віримо, що Україна діждеться того.

Г. Ю. в „Заграві".

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ТРЕТИЙ ТОМ.

(53)

Вчера Евеліна, (так зветься ця дама), мала не багато охоти що їй бракує, вона почала садо студій, і хоч я не питав її, ма говорити про це. Уявіть собі лише, той незносний князь Вольдемар сказав мені вчора в льожі, що коли не прийму його при моїх пробах, то він зруйнує Ліксі. (це її чоловік Фелікс). — Отже чому ви його не пускаєте до себе? сказав я. Він був би також не гіршою мавпою ніж иньші. — Бо я цю людину не можу зносити, відповіла вона; я повідомила Ліксі про те, що сказав Вольдемар і Ліксі відповів мені на це, що він зруйнує князя. Разом з тим він сказав мені, що я буду виконувати мою пробу перед князьом Теобальдом. — Ну, це справжний старий пан, сказав я їй, ви моглиб бути його внучкою. — Пані закусила губу і відповіла: я мушу дещо добути тід нього — Я можу собі думати, що. — О, цього ви не вгадаєте; лише його підпис і його згоду в одній справі, яка йому нічого не коштує, а Ліксі може помогти одним разом. Ви знаєте, Ліксі має великі підприємства перед собою, велике товариство для добуття камінного вугля, яке починає справу з богатьома міліонами, але ґрунт з копальнями вугля належить князю Теобальду; його сестра, графиня, дала вже згоду, але без його згоди акції на біржі не будуть мати жадного курсу. Князь Вольдемар працює проти цього, і я повинна здобути князя Теобальда для цеї справи. Ліксі говорить, що це тепер пішлоб дуже легко, бо князь Θеобальд посварився з своєю єдиною внучкою, контесою Анґельою, і вона полишила його. Князь смутний; хто його тепер звеселив би, той міг би багато осягти від нього. А Бондаварський вугіль є найкращий в світі вугіль. — Я не міг вдержатися від сміху. За це дама смикнула мене за волосся і промовила. ви осел! чого ви смієтеся? я-ж мушу знати, що то є камінний вугіль, бо я мала з ним до роботи десять років, як робітниця в копальні вугля пана Івана Беренда. — Я здивовано скочив з свого місця. — Ну, не правда, тепер ви роззявили рота почувши, що я мала до роботи з камінним вуглем; я посувала грабарку з камінним вуглем, до того ще боса. — Я скочив не тому, ласкава пані, а тому, що почув імя Івана Беренда. Що ви знаєте про нього? — Він є власник копальні вугля в долині Бонди, біля якої Фелікс хоче відкрити копальню охоплюючу цілий Бондаварський маєток. Це був мій пан, най Бог благословить його і всі його кроки.

Тепер милий папа, я дійшов до річи, задля якої ти мусів взяти в додаток цю довгу прелюдію. Я розумію цю річ своїм слабим музиканським розумом так. Ого! мій милий папа має копальню камінного вугля в долині Бонди. Одно товариство володіюче богатьома міліонами хоче відкрити там величезні копальні камінного вугля. Може буде добре, коли мій милий батько знати-ме щось про це. Ти може мати-меш від цього якусь користь чи шкоду? Тут повітря повне спекуляціями. Ти бачиш, я також вже заражений ними. Повідоми мене чи цікавить тебе ця річ і як далеко. Тоді я писати-му тобі також. як посувається вона вперед тут за кулісами; бо це дурновате сотворіння говорить мені все."

Це було те, що спонукало Івана до постанови відвідувати соаре ґрафині Тойделінди, урядити там казковий відчит і зазнайомитися з високим товариством. Він написав зараз Арпаду і просив повідомляти його що-дня про те, що він довідається від Евеліни в справі камінновугільного підприємства.

Від цього дня Іван одержував що тижня два три листи з Відня.

„Старий князь іде вже на привабу; Каульман привів його самий на феєричні проби ласкавої пані."

„Евеліна грає, співає, чарує, коли вона знаходиться між чотирма стінками і коли там присутні лише дві три особи, в такій мірі, що коли-б вона була такою також на сцені, вона зробилась би славетною на цілий світ артисткою. Коли вона виступає перед рамлою, вона дістає горячку, тремтить, забуває все, стоїть як пень і бере фальшиві тони."

„Ці чарівні проби відбуваються під тим приводом, щоб розуміючий мистецтво князь переконався в її талані і виробив їй приняття до опери."

„Але я знаю, що є властивою цілею."

„Князь розуміє не лище мистецтво а і артисток."

„Він знає яку ціну мають такі два гарні чорні діяманти, як очі Евеліни."

„До цього приєднується ще та принада, що князь Вальдемар божевільно закоханий в цій жінці, а князь Теобальд має з певних причин великий інтерес в тім, щоби Евеліна не опинилась в руках князя Вальдемара, і коли-б не було можливо осягти цього інакше, то він мусів би старатися здобути її для себе самого."

„Недавно князь Вольдемар напав на мене і пропонував мені сто дукатів за кождий окремий лист того альбума, який містить в собі фотографії костюмованої пані Каульман."

„Що-дня ми пробуємо при фортепяно один жанровий образ en famille, тоді приходить фотограф і знимає артистку в найбільш ефектній позі. Він мусить робити все там в домі, і не сміє робити більше ніж чотири образи з неґатива. Один з них одержує князь Теобальд, один затримує ласкава пані для себе, третім ощасливлюють мене, і останній дістає мій приятель Фелікс."

„А неґативи від фотографа відбирають."

„Фотографії я князю Вальдемару не продав, а посилати му їх тобі по мірі того, як вони слідувати-муть одна за другою. Мама і без того неохоче тримає такі малюнки дома."

Отже Іван одержував з кождим листом також фотографію, яка представляла Евеліну у все нових постаттях, з котрих одна була більш захоплююча ніж друга.

Арпад і не гадав, яку пекольну насолоду давав він свому „милому папа" цими крапями отрути.

Перший образ була Льореляй, Фея, що співає свою чарівну пісню над виром Рену, чеше своє волосся золотим гребенем, а з її правого плеча спадає накриття хвиль; її очі дивляться чаруючи на того, кого вона вабить до загину. Другий образ представляв Клеопатру, як вона виходить в Тарсі до свого побідника, щоб накласти на нього кайдани всіх принад своєї жіночости. Богатий, надмірно оздоблений образ, получуючий славолюбну королеву з жадібної до насолоди жінкою, мягкість і гордість.

На третім образі була королева сонця Атагуальпа, королівська дружина остатнього Інкі, з сміливим і величним поглядом; величність його відхиляє увагу від цілком непокритих круглих рамен, з яких одно підносить до неба жертву сонцю, людське серце, на яке королева дивиться з зимним спокоєм. Її ціле обличчя здається відзеркалює зимність неба.

Четвертий образ представляє грецьку невільницю, муку її краси і ображеної соромливости; вона старається розірвати кайдани сковуючі її руки. Мармурова статуя, концепція якої роджена духом Прадіра і ушляхетнена ідеалізацією Торвальдзена.

(Дальше буде).

ВІЧЕ ДЛЯ ДОПОМОГИ АКТИВНІЙ БОРОТЬБІ В СТАРОМУ КРАЮ

Ню Йорк, Н. Й.

На день 19. серпня скликала була Ліга Горожан Українського Роду в Ню Йорку віче для піддержання боротьби в старому краю. Вічем проводив гр. П. Задорецький, секретарював гр. Сокальчук.

Пояснивши зібраним ціль віча, предсідатель представив зібраним гостя зі старого краю, суддю Володимира Целевича. Появу промовця привитали зібрані овацийно. Слухачі без ріжниці своїх політичних переконань вислухали його з великою увагою. Бесідник говорив:

Забудьте на хвилю про Ваші щоденні турботи а перенесіться думкою далеко, гень за море, у рідний край, де Ви родились, де спочивають тлінні останки Ваших предків.

Від 1914 р. переживає український народ галицької волости важні історичні хвилі. Були дні горя, були дні радощів. Вчасі великої світової війни українська земля була тереном боротьби великих армій. Десятки тисяч мешкальних і господарських будинків зруйновано, много сіл зникло з лиця землі. Тисячі народу згинуло по австрійських тюрмах, тисячі народу згинуло з голоду і холоду і з пошестних недуг. Через усі страхіття війни перейшов наш народ і леліяв мрію о власній державі.

Прийшов вкінци день великої радости — день 1. падолиста 1918 р., день визволення Галицької Землі з вікової польської неволі. Український народ галицької волости здобув державну незалежність, щоби зединитися з усіми иншими українськими землями в едину, неподільну українську державу.

Віковічний ворог Польща напавши на галицьку землю, не дав її осягнути свого національного ідеалу і вона знова попала в страшну польську неволю.

Польський засуд смерти на український народ.

Від першої хвилі коли Польща при помочі озброених Францією банд Галерчиків насильно заняла українські землі видала вона засуд смерти на 7 міліонів Українців, що опинилися під польською окупацією. Вона постановила в протягу короткого часу пожерти, стравити Українців так, щоби до кількох літ на українських землях були Поляки в більшости. Істнує опрацьований в подробицях плян винищення Українців, черговий т. зв. „проєкт на знищене Русі". Польська влада і цілий польський нарід переводить його консеквентно, твердо і з звірською брутальністю. Пригляньмося близше польському плянови, розслідім дороги якими польський народ стремиться до осягнення наміченої собою цілі.

Першим засобом являеться будьто винищення будьто тероризовання всіх свідомих громадян а в першу чергу старшин і стрільців української армії. Польські табори полонених це були справдішні фабрики смерти. Полонені і вязні мерли з голоду, холоду і пошестних недуг як мухи. В самому Берестю померло протягом 2 місяців звиж 5000 людей. Приблизна статистика показує, що около 50.000 цивільних Українців сиділо в польській тюрмі. Тепер в краю Українець встидається як що не сидів в польській тюрмі. По нинішний день польський жандарм має право арештувати кого йому подобається. Таж Українці є виняті з під права.

Найбільше пляновим і найбільш успішним способом винищення українського населення і спольщення його є польська кольонізація українських земель. Вона має довершити те діло, яке перед віками розпочали польські королі-завойовники: стерти з лиця цих земель їх український характер і сим забезпечити на віки їх приналежність до Польщі. І от польська влада забирає українським селянам землю для своїх Мазурів кольоністів, землю яку від віків потом і кровю обробляли наші селяни. Українцеви не вільно купити навіть кусника польської землі. За 2 роки польської влади розпарцельовано між Мазурів звиж 150.000 гектарів землі на якій живе 200.00 Мазурів. Кольонізація це смертельна для нас справа. Коли її не припинемо то вся земля великої земельної власности перейде в польські руки, побіч українських сіл повстануть польські і ми пропали.

При помочи школи стараеться польська влада польщити українську молодіж, робити з них зрадників-яничар. На протязі чотирох літ 700 українських народних шкіл перемінено на польські. Це допровадило українське шкільництво до цего сумного стану, що лиш 120.000 українських дітей учиться в українських школах; 200.000 українських дітей учиться в польських школах а 350.000 українських дітей не побирає жадної науки. Коли польщення українських народних шкіл піде дальше так скоро то до 6 літ не буде в краю ані одної публичної народної школи.

Польща хоче недопустити творення нової української інтелігенції тому українська молодь мусить або учитися за кордоном або побирати науку в тайному українському університеті.

Додаймо ще переношення українських урядників і учителів до корінної Польщі, позбавлювання українських робітників праці, реквізиції і рабунки майна українських селян, великі податкові тягарі, переслідування української преси, заборона віч а навіть уладжування курсів неграмотних і аматорських вистав, переслідування українського кооперативного руху, а будемо мати повний польський плян винищення Українців.

Тут мушу ще ствердити, що до винищення Українців стремить не лише польський сойм, польська адміністрація і польське військо але весь польський народ без огляду на політичні партії і суспільні верстви. Польський селянин забирає землю українському селянинови, польський робітник відбирає працю українському. Такі є польські наміри супроти нас.

Рішенням з 14. березня ц. р. полишила нас так звана Рада Амбасадорів у польській неволі. Дехто з Українців попав в зневіру. Кажуть „ми пропали". Нічого подібного. Народи здобувають волю і свою державу в боротьбі і крові а не сподіваннями в чужу поміч. Може і добре сталося, що вкінци розвіялися сподівання в чужу справедливість, які присипляли наше завзяття, які перешкоджували українському народови напружити всі свої сили. Міжнародні рішення нікого не гріють і примінюються до них тільки слабі або ті в чию користь вони виходять. Доказом цього хотяйби самі Поляки або Турки, Ірляндці, Литовці і другі народи. Тому не сумувати нам ізза цього рішення і не надіятися більше в чужу допомогу а вірити тільки в свої власні сили.

Український народ який живе тепер в краю ріжниться від того що жив перед 1914 р. Народ дозрів, він власними очами оглядав українську державу, він боровся за неї і приніс в її обороні жертву майна і крови. А хотяй ми програми боротьбу то не ізза браку завзяття а тому що забракло ліків, крісів і набоїв. І тут саме лежить таємниця нашої безкомпромісовости. Ми хочемо української держави і боротьбою здобудемо її. Така боротьба неминуча як це сказав колись Богдан Хмельницький по словам Івана Франка:

> Поти йтиме на Вкраїні
> Чортів танець навдавіл
> Аж козацький або ляцький
> До останка згине рід.

І не лякатись нам Польщі. Польща це велитень на глиняних ногах. Самих Українців під польською владою є 7.000.000. А з нами спільно підуть в боротьбу Литовці і Білорусини.

В краю є фронт і від цего як піде праця в краю зависить вислід боротьби. Край мусить боротися революційними методами проти Мазурів кольоністів і польських учителів і своїх зрадників і приготовляти свої сили до всенародного повстання а крім цього мусить іти органічна щоденна, муравлина праця на всіх ділянках народного життя.

До Вас, Достойні Громадяни, звертаюся словами, якими говорив в 1914 р. на вічу в Америці ірляндський герой Сер Роджер Кейсмент (розстріляний опісля Англійцями): „Коли Американські Ірляндці сповнять свої обовязки супроти давної вітчини, то Ірляндія здобуде скорше волю як загал надіється".

І я кличу до Вас великим голосом: Будьте американськими Ірляндцями, допоможіть революційній боротьбі в краю, допоможіть вдовам і сиротам, інвалідам, політичним вязням, Рідній Школі, українському університетови і т. п.

Український нард в краю буде вести боротьбу без огляду на це, чи Ви йому допоможете чи ні, однак ваша поміч може зменьшити скількість жертв, може злагіднити терпіння, може присйішити день визволення.

Хай живе боротьба за волю і землю! Хай живе визволення українського народа з ляцької неволі! Хай живе обєднання всього українського народу в одну Велику, Самостійну і Незалежну Республику!

Вислухавши реферату, присутні на заклик предсідателя зложили на подані бесідником цілі суму 106 долярів 30 центів. Збірка ся досить поважна, коли взяти під увагу, що через страшну спеку число учасників не було таке поважне, якеб в другу погоду, та коли взяти під увагу, що найшлися людці, які, підшиваючися під невидимі организації, старалися шкодити збірці на боротьбу. Такий один наш сусідок, який, не маючи голосу в своїй громаді, все сунеся до нас, думаючи, що ми його не знаємо, силкувався впертим інтерпельованнем бесідника перебити збірку, але бесідник на кождий запит давав ясні відповіди, які зібраним мимоволі виявили наміри обструкціоніста. Бачучи невдачу своєї тактики, наш сусідок кинувся гукати, що боротьба, про яку говорив референт, не така важна, як важний тютюн для українських арештантів в польських тюрмах. На се бесідник звернув увагу зібраним, що справа тютюну не важнійша від самої боротьби, хоча саму думку можнаби і приняти, від когоб вона не прийшла, і щоби на сю ціль можнаби зложити збірку. Наш сусідок хотів скористати з сьої заяви та пустився зі своїм капелюшком по салі, але комітет віча приказав йому не втручувати носа в не своє діло. Сусідок побіг зі салі, трясучись, що буцімто його хтось хоче побити, а тимчасом зібрані на салі додали ще одну збірку на тютюн для арештантів, зібравши на сю ціль 12 долярів.

По сій збірці забрав слово другий бесідник, іміґрант з Великої України, гр. І. Базяк. В коротких але яскравих словах представив він зусиля нашого народу до будови самостійної держави по обох боках ріки Збруча. Вияснюючи тяжкі зусиля народу між державами давного забору, звернув увагу на всесвітну революцію, котра силою факту вказала нам дорогу до боротьби за независимість та звязала нас на віки в одну цілість наш народ. Взиваючи до витревалости в одноцільній боротьбі, дав він до зрозуміння, що недалекий вже час, коли засіяє синьо-жовтий прапор над Києвом та Львовом.

Присутні нагородили представника з Великої України грімкими оплесками. На зазив предсідателя зложили ще раз жертву на оплачення салі в сумі 15 долярів 60 центів, та з гимном „Не пора" на устах розійшлись з бодрим духом домів.

Той сам.

СПЛАТА ДОВГІВ.

—0—

„Газета варшавська" обговорюючи сплату заграничних довгів Польщі, пише, що цього року Польща сплатила, перечисливши всі заграничні валюти на доляри, около 1.860,000 длоярів довгів. Разом з процентами сума сплат доходить до 2 міліонів 800 тисяч долярів. Лишилось ще до спла 287 міліонів долярів. Більшість цьогорічних сплат припадає фірмі Болдвін за доставлені паровози. де рати виносили около одного міліона долярів.